

Јованка Вукановић

ДВОСТРУКО ОМЕЂЕНИ СВЈЕТОВИ

Поводом књиге Дејана Вукићевића *Церебрум* (Чигоја штампа, Београд 2012)

Доследност у избору грађе, однос према њој и начин њене презентације једна је од најјачих константи литерарног свијета Дејана Вукићевића. Подједнако препознатљива и у његовим причама и у романима. Хомоген и уједначен стил, својом динамиком и сажетошћу, додатно учвршћује драматику његових темата, чинећи их итекако конзистентним штивом, а што говори да Вукићевић показује веома избалансирани, осмишљени приступ проблемима, сврставајући се тако у ред писаца, чији се идејни, естетички и филозофски концепт остварује на свеобухватној, дубинској пројекцији живота. Ту је још једна карактеристика прозе Дејана Вукићевића: варијације лајтмотива који се из његових прича „пресељавају” у романе, и обратно. Њихова испреплетеност и међусобна условљеност резултира високо концентрисаним драматским набојем, а који је, кад је ријеч о Вукићевићевим ликововима, њихов пратилац од првих корака.

Ових неколико уводних напомена могу се протумачити као оквирне смјернице приче која биљежи и роман *Церебрум*. Роман који, чини се, без обзира на поетичку свјежину и квалитет, није адекватно пропраћен од стране књижевне критике. Уз додатни еквивалент да је сиже романа, формулисан из угла, у литератури иначе ријетко сагледаваног мотива – специфичног стања церебралне парализе која је обиљежила и судбину главног лика, магистра Петра Боце. Његов портрет саздан је на двострукој матрици: оној по којој је наведени здравствени проблем унапријед редуковао његове животне шансе; и другој која у његовом односу са спољним свијетом хладноће, отуђености и дистанце нуди минималне могућности за дијалог, односно другачији избор.

Начин на који се одиграва, иначе сужена и монотона, животна путања главног лика не произлази само из специфичности његове здравствене позиције, већ је добрим дијелом и резултат општег стања засићености, резигнације, самодовољности данашњег човјека, а према чијој слици веома лако долазимо и до психолошког профила друштва у којем живимо. Примјер такве „дијагнозе” најувјерљивије нам може пружити прича „Телескоп” из Вукићевићеве збирке *Нокти и месо*. На први поглед једноставна, линеарна прича, кроз лагану слагалицу одређених момената из живота двије пријатељске породице отвара сву понорност њиховог међусобног, наизглед ничим изазваног удаљавања, симболизованог кроз поступно растакање блискости и емпатије међу људима, односно дистанцом која сопственом инерцијом прераста у правило општег потирања дијалога. Дистанцом као премисом која покреће обезличени систем вриједности по којем је, као таквом, у крајњем, бесмислено и управљати се. А такву „бесмисленост” аутор, као одбрамбени штит, зналачки преводи у иронијски дискурс кроз који, на основу којег откривамо став и позицију самог писца.

Говорећи о феномену живота, његовој испуњености и смислу, драма у *Церебруму* постаје још интензивнија и убитачнија с обзиром да је не прати ништа што би, кад-тад, прејудуцирало њено разрешење. Петар Боца, и поред повремених, кратких пропламсаја наде да је ескивирао мучну јаву која га затвара по многим основама, заправо, и нема шансу да доживи ишта другачије од онога што га је, усудом биљега још од рођења, приковало за унапријед одређене границе његовог егзистенцијалног круга. „И управо ова слика, рећи ће Боца у причи 'Глува соба' (роман је, иначе, компонован у виду проблемски заокружених прича)... док седим и гледам кроз прозор, баш та слика је симболична представа мог живота – мировање и гледање других у покрету. У животу.” Сваки пут кад се дотакне неке од животних ситуација главног лика, односно његових реминисценција и медитација, сугестивност Вукићевићеве приче увијек се изнова твара, остварује и дочитава као широки аналитички спектрум ауторове опсервације. Како је роман писан у првом лицу, то нам додатно сугерише да пишечево читање свијета и људских судбина у њему добија, кроз нејасноће и ограничености с којима се сусреће главни лик, још вјеродостојнији печат. Иако је, с једне стране, „посматрање живота” код Петра Боце условљено, оно и у таквом контексту представља веома нијансирану, комплексну слику тог истог свијета, кроз чију се деконструкцију одвија сва његова драма. С друге стране, није ли сваки писац, отуда и Вукићевић, у улози демистификатора датог нам живота и енигми које он собом доноси. Својом ријечју, преко које и уз помоћ које живи и дише, истрајава, „посматра живот”, он освјештава и себе и нас читаоце, при-

водећи нас нашој сопственој драми. Писац на тај начин бдије и над читаоцима, као судионицима и свједоцима његове приче.

А много тога се нашло под окриљем пищевог интересовања: феномен самоће, сан о љубави и емотивном остварењу, персонификован кроз судбину главног лика, породични миље – старост, деменција, блиски рођаци, сјећање на оца и мајку, летаргија и административна отупјелост одређених друштвених пунктова, иконографија урбаног метежа, воајерство, празнина и сивило солитерског живота, гробљанска атмосфера, као синоним одласка и нестајања, али и сјећања и „одгођеног” присуства ближих... Свијет Вукићевих прича рађа се из нашег стварног, дневног окружења; жив, близак, тик уз нас, испред и у нама. То што аутор најчешће додирује његове неуралгичне тачке, само је знак да нам пуноћа живота све више измиче, а тиме и његов смисао постаје све неухватјивији, даљи и магловитији. Међутим, кроз (само)испитивање нашег несугласја и са самима собом и са свијетом, аутор се у закључном нивелисању наших животних шанси (ако је на неки закључак уопште могуће рачунати кад су људске судбине у питању) руководи тезом да је живот, колико год био мањкав и недоречен, знатна предност у односу на ситуацију у којој можемо само да га „посматрамо”, као што то чини главни лик Петар Боца. Или, у причи „Кораци града”, да парадокс буде још већи: Боца је, у једном пројекту још из студентских дана, истраживао (премјеравао) град, уздуж и попречијеко – улице, тргове, квартове, „сваки сокак и ћорсокак” да би, на крају, закључио да је „видео, једном речју, живот”. И упитао се – „а шта сам ја у том животу. Пролазник. Само пролазник кроз је... и живот!”

Како би до краја разголитио релативизам живота, писац иде још даље: чак и мало Циганче (у причи „Монолог на динама”) са периферије дневне траке, према мишљењу Петра Боце, има „какав-такав живот”, за разлику од њега који је у страху и од саме помисли да би га оно могло упитати: „А како ти живиш?”. Вукићевићеви ликови, колико год пролазили кроз пресију сартровске егзистенцијалне мучнине, истовремено су заточеници и сопственог солиписизма и неприлагођености, односно двоструке омеђености, бивајући у савременом друштвеном миљеу све мање случај а све више појава (лик Тамаре Лујић, на примјер). Зависно из које перспективе сагледавамо човјекову судбину, он је (најилустративнији примјер у причи „Dolce Драгиша”), као субјекат, „јадан и несрећан” док је, са друштвене позиције протумачено, само „усамљен и несхваћен”. А спецификум ситуације која прати Петра Боцу је, заправо, у томе што се подједнако испољава и у једном и у другом случају. Јер, он не испитује само границе понашања других, већ и границе сопствене издржљивости, одмјеравајући на тај начин колико је његова „интеграција” са свијетом нужност, а колико жеља

или пак реална могућност. Зар то, уосталом, није формула по којој се, као јединке, и сами равнамо: колико смо дио Другог, али и тај Други – дио нас? Ријечју, колико год га вагали и истраживали, било са етичког или голог биолошког аспекта, живот и даље остаје највећа енигма и изазов. Сагледан као појединачна егзистенцијална појава, он јесте смртан. Међутим, кроз умјетничку, духовну транспозицију и остварење, добија сасвим другачије значење и тежину.

Чињеница да се сав трагалачки занос главног лика, тако вибрантно скениран кроз читав роман, апокалиптички и гротескно зауставља на самом његовом крају (Боца, стицајем околности, остаје затворен, гдје ће и скончати, у гробници локалног тајкуна) говори да је и сами аутор поетски наратив, у неку руку, иманентан животним обрасцима, разобличеним разобличеним иронијом, цинизмом, трагизмом, фикцијом – читавим једним постмодернистичким поступком, што га магијски моделују ауторова фасцинантна аналитичност и моћ перцепције. Редукција описа, свођење фокуса приче на примарну проблемску нит, дијалогска динамика и слојевита контекстуална асоцијативност појмова, феномена, стања и ситуација свеколиког животног спектра данашњег човјека – чине прозу Дејана Вукићевића завидним савременим штивом. Тематски нагињући маргинализованим аспектима живота, аутор је, аналогно тој чињеници, развио и своју филозофску стратегију. И не само у *Церебруму*, већ и у свом цјелокупном књижевном опусу, према којој многострука слика живота, од његове трагичности, изолованости и све виртуелније експоненције до отуђености и дневне егзистенцијалне потрошивости почива на веома ровитој статистички човјекове емотивности и етичке досљедности. Истовремено окренут себи и Другом и другачијем, човјек се, у константном трагању за смислом свог трајања, налази на непрестаној клацкалици сопствене остваривости, као мислећег бића. Готово сваки покушај идентификације и евентуалног разрјешења проблема он, не само да започиње, већ и завршава питањем. Дакле, нимало утјешно, поготово када се имају у виду људске паралеле, прије свега, судбинска одисеја главног протагонисте, у роману *Церебрум*. Уз то, ни књижевна критика се, колико располажемо са информацијама, није довољно ни на прави начин позабавила овим романом. Романом који је кроз издиференцирано поетичко писмо, када су у питању енигме овога свијета, показао њихову веома комплексну слику.